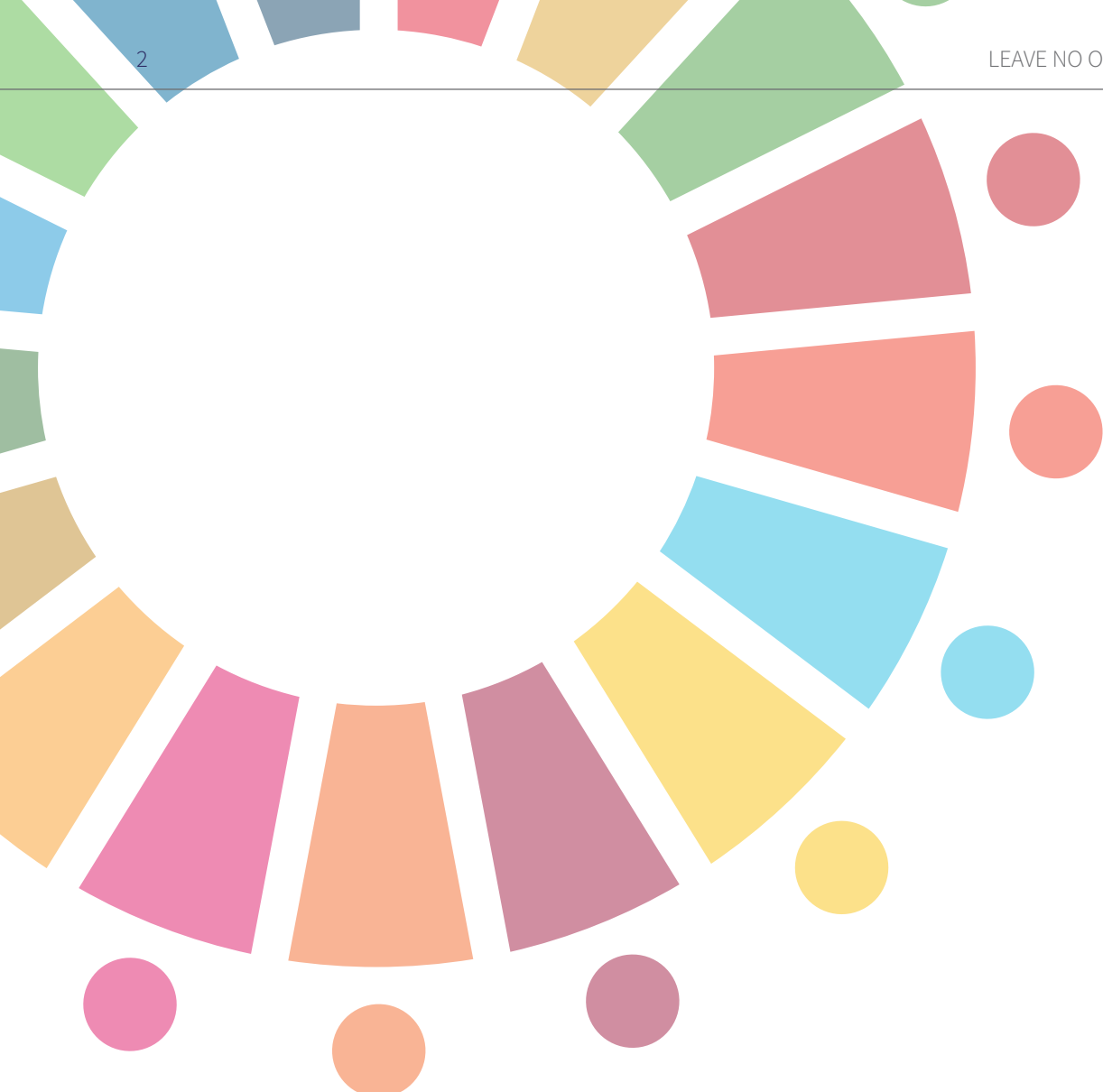

LEAVE NO ONE BEHIND

- Anbefalinger fra Tilioqs konference 2022

Kolofon

Tekst og redigering: Anja Hynne Nielsen, Drude Daverkosen,
Oline Inuusuttoq Olsen og Anna Ida Hallgaard Jonsson

Billeder: Tilioq,

Layout: irisager.gl

Tak til NUNAFonden

NunaFonden

INDHOLD

4 FORORD

6 INTRODUKTION

7 FNS VERDENSMÅL – LEAVE NO ONE BEHIND

14 KONFERENCENS ANBEFALINGER

14 Anbefalinger: Handicapforståelse, tabuer og fordomme

17 Anbefalinger: Boliger, bygninger og infrastruktur

20 Anbefalinger: Uddannelse

23 Anbefalinger: Civilsamfund

Forord

Kære læser,

Denne udgivelse er en invitation til jer om at være med til at skabe et ”Grønland for alle.”

Ifølge FNs handicapkonvention opstår et handicap, hvis der er barrierer, som hindrer personer med funktionsnedsættelser i at deltage i samfundslivet på lige fod med andre.

En femtedel af Grønlands befolkning lever med et handicap. Virkeligheden i Grønland i dag er, at mennesker med handicap oftest står uden for samfundet. De er ringere stillet end resten af befolkningen på stort set alle parametre; færre er i arbejde, få er i uddannelse. I folkeskolen er ambitionerne for børn med særlige behov nærmest ikke eksisterende, og mange tabes allerede her. Mange oplever vold, diskrimination, isolation. Mennesker med handicap er den måske største minoritet i samfundet og er en gruppe, som vi mangler at inkludere i samfundet, at omtale og omgås med værdighed – og som vi mangler gennem lovgivning at sikre mod diskrimination. Personer med handicap er den eneste minoritet, der ikke er beskyttet mod diskrimination.

Personer med handicap er i høj grad afhængige af at have pårørende, som kan hjælpe dem i dagligdagen og i kampen for de rettigheder og ligeværdige liv, de har ret til. Men ikke sjældent sker det, at de pårørende og hele familier knækker i denne kamp og måske også falder ud af arbejdsmarkedet.

Sådan behøver det ikke at være.

Mange flere personer med handicap kan tage en uddannelse og et arbejde, hvis de får den rette hjælp. Og Grønland mangler ressourcer og arbejdskraft. Handicap vedrører os alle, det omhandler uddannelse, arbejdsmarked, transport og boligområdet, og alle andre områder – og handicap kan ramme os alle. Vi kan finde løsninger, som fjerner barriererne – og som samtidig kommer os alle til gavn. Løsninger som skaber merværdi.

Bedre og billigere internet vil gavne online træning, tolkemuligheder for døve og adgang til psykiatri – men det vil også gavne alle os andre. Tiltag der kan inkludere børn med særlige behov i folkeskolen vil give et løft til alle andre børn. Et mere fleksibelt arbejdsmarked vil hjælpe personen med handicap – men som måske også give kunstneren mulighed for at kombinere kunst og bijob.

Grønland har tiltrådt FNs handicapkonvention og Verdensmålene. Naalakkersuisut skal i nær fremtid udgive en national handlingsplan for efterlevelsen af handicapkonventionen. Vi kan bruge FNs Verdensmål som en prisme, hvorigennem vi ser muligheder. Ved at arbejde sammen og tværfagligt, kan vi gå nye veje og måske ligefrem blive et foregangsland. Vi skal få ideer og investere – i stedet for kun at tænke udgifter. Sparer vi på træning eller hjælpemidler giver det en besparelse her og nu. Men det udelukker et menneske fra at deltage i samfundet – fra at tage en uddannelse, varetage et job. Det bliver således langt dyrere for samfundet og den enkelte. Vi skal derfor synliggøre omkostningerne ved ikke at gribe ind i tide. Vi skal synliggøre, at det kan betale sig at investere i mennesker. Vi kan lave bæredygtige investeringer på handicapområdet, som kan skabe værdier for hele vores samfund. Det handler om menneskesyn – om at se mennesket bag handicappet – om aktivt at inddrage alle i samfundet.

Anja Hynne Nielsen og Jens Wandel er enige om at konferencens fokus skal være at bæredygtige investeringer er til gavn for alle i samfundet.

Vi tog det første skridt på Tilioqs konference i maj 2022 og i denne udgivelse inviterer vi beslutningstagere, myndigheder, embedsværk, kommuner, handicapforeninger, uddannelsessteder, virksomheder, arbejdsgivere og alle andre til dialog for at finde flere bæredygtige løsninger og investeringsmuligheder – til gavn for personer med handicap og alle andre. På konferencen blev der arbejdet sammen om løsninger på tværs - og det er dem Tilioq nu udgiver med støtte fra NunaFonden.

Vi takker alle bidragsydere på konferencen, Nuuk Lokaludvalg som har støttet Tilioq festival: Live, Laugh Leave no one behind, Arctic Indigenous Fund for støtte til at foreningsmedlemmer fra hele kysten kunne deltage i konferencen samt Nunafonden for at støtte denne udgivelse.

Vi håber, at anbefalingerne får liv i samfundet. Vi har skrevet myndighedsindehavere på, men de er kun vejledende og vi håber, at endnu flere end de nævnte byder ind og griber fat. Vi inviterer til dialog og samarbejde også med jer. Skriv endelig til os med jeres ideer og forslag.

God læsning og vi glæder os til at høre fra jer.

Anja Hynne Nielsen
Handicaptalsmand

Jens Wandel
Seniorrådgiver

#LeaveNoOneBehind

Introduktion

Denne udgivelse er skabt på baggrund af Tilioqs konference i maj 2022. Her samlede Tilioq over 60 interessenter på handicapområdet, som sammen diskuterede, hvordan man skaber et rummeligt og bæredygtigt samfund, hvor personer med handicap kan deltage på lige fod med alle andre. I fællesskab udviklede deltagerne anbefalinger inden for temaerne: Uddannelse, boliger & infrastruktur, styrkelse af handicapcivilsamfundet samt handicapforståelse & menneskesyn. Dette blev gjort indenfor rammerne af verdensmålene, der sætter mål for, hvordan man investerer i et bæredygtigt samfund, hvor ingen lades i stikken.

Udgivelsen samler et uddrag af de anbefalinger, som blev skabt på konferencen. Anbefalingerne indledes med et kapitel om FNs bæredygtige verdensmål og det bærende princip om at 'ingen må lades i stikken' - 'leave no one behind'. Her uddybes koblingen mellem verdensmålene og handicapområdet samt beskriver, hvordan man ved at investere i et bæredygtigt samfund også kan skabe et samfund, som inkluderer personer med handicap på lige fod med alle andre.

I det efterfølgende kapitel kan man finde de specifikke anbefalinger samt en kvalificerende baggrunds tekst om dem. Således rammesættes tema, anbefaling og ansvarshavende. Dette gøres særskilt inden for konferencens fire temaer.

I denne udgivelse har det desværre ikke været muligt at sætte fokus på samtlige af alle de gode anbefalinger, som deltagerne i fællesskab skabte på konferencen. En samlet liste med anbefalinger er udgivet som bilag til denne udgivelse og kan findes på tilioq.gl.

Tilioq takker alle, som bidrog til konferencen og udviklingen af anbefalingerne.

Jens Wandel præsenterer FN's bæredygtige verdensmål og vigtigheden af at inddrage personer med handicap i processen.

Karina Rasmussen, formand for ISI holder oplæg om sine erfaringer med boliger og manglende tilgængelighed fordi den eksisterende boligmasse som oftest ikke er tilpasset personer med handicaps behov.

FNs Verdensmål – Leave no one behind

Vores samfund skal virke for os alle sammen - uanset funktionsevne. Det er skrevet ind i FNs verdensmål med løftet "Leave No One Behind."

I september 2015 vedtog FNs 193 medlemslande en verdensomspændende plan for bæredygtig udvikling frem mod 2030. Planen sætter dagsordenen for, hvilke forandringer verdens lande i særlig grad skal fokusere på – og hvilke resultater, der skal opnås. Dette kommer til udtryk i 17 overordnede mål, som gælder alle lande i verden og som gælder for alle mennesker uanset funktionsevne. 17 mål som skal sikre en lige, fredelig og bæredygtig verden, hvor alle mennesker har lige muligheder og rettigheder.

Princippet om at ingen må lades i stikken eller 'leave no one behind' er en rød tråd som løber på tværs af alle 17 verdensmål. Det er et princip, der betyder, at dem som arbejder for og med verdensmålene skal sikre inklu-

sion af de grupper, der er mest udsatte, svære at nå, eller marginaliseret på grund af deres køn, oprindelse, etnicitet eller handicap. Da disse grupper er overrepræsenteret blandt dem, som oplever diskrimination eller vis menneskerettigheder ikke bliver overholdt.

En bæredygtig udvikling i tråd med verdensmålene kræver derfor inklusion af personer med handicap, både som aktive medspillere og såvel som dem, hvis vilkår skal forbedres. For samfundet har brug for, at alle er med, hvis vi skal have succes med at skabe en bæredygtig verden. Derfor er inklusion af personer med handicap et tværgående tema i arbejdet for implementeringen af alle 17 verdensmål. Derudover nævnes handicap specifikt i syv af verdensmålenes delmål.

Verdenmål, menneskerettigheder og Handicapkonventionen

Verdensmålene er guidede af og bygger på FNs Verdenserklæring om Menneskerettigheder såvel som FNs menneskerettighedskonvention. Derfor har verdensmålene et direkte link til Handicapkonventionen. Gen-

MENNESKET – OG VELFÆRD

MILJØ

nemførslen af Verdensmålene skal derfor også være i tråd med de rettigheder og de principper, som Handicapkonventionen tegner.

Verdensmål som redskab – innovation og investeringer

Verdensmålene definerer områder, som skal være i balance, hvis vi skal nå i mål med at skabe en bæredygtig verden. Områderne er mennesker, økonomi, miljø og vores organisering som samfund. Verdensmålenes bredde viser dermed, hvordan vejen til en bæredygtig verden bygges på tværs af forskellige samfundsforhold samtidig med, at det viser, at vi har brug for, at alle er med og ingen lades i stikken. Vi kan kun nå verdensmålene ved at modarbejde uligheden i vores samfund.

- Mennesket og velfærd
- Miljø
- Hvordan vi organiserer os
- Økonomi

HVORDAN VI ORGANISERER OS

ØKONOMI

Medlemmer af handicapforeningerne fra hele kysten satte dagsordenen for konferencen og hvordan man gennem investeringer kan skabe bæredygtige initiativer til gavn for personer med handicap og hele samfundet.

Netop ved at tænke på tværs af målene og se dem som en helhed, kan vi sikre en udvikling imod en bæredygtig fremtid, hvor personer med handicap er inkluderet og kan bidrage til samfundets udvikling. Verdensmålene er derfor et redskab til at tænke innovativt og i investeringer, som gavner ikke kun personer med handicap - men hele verden. For løsninger på handicapområdet gavner hele samfundet.

Socialområdet er den tungeste post i Grønlands økonomi, men benytter man den ideologi, som verdensmålene bygger på, så må man forstå det som en investering. Når vi investerer i, at personer med handicap får en

uddannelse og et arbejde, så sikrer vi, at denne gruppe får mulighed for at bidrage ikke blot til vores økonomi, men også til vores fælles velfærd.

Det næste kapitel vil komme med anbefalinger til innovative investeringer og løsninger, som fremmer, at ingen lades i stikken. Her er highlightet anbefalinger, der er med til at modarbejde ulighed og sikre arbejdet frem mod en bæredygtig verden.

1 AFSKAF FATTIGDOM

2 STOP SULT

3 SUNDHED OG TRIVSEL

Delmål 4.5. Inden 2030 skal ulighed mellem kønnene i uddannelser afskaffes, og der skal sikres lige adgang til alle niveauer af uddannelse og erhvervsrettet uddannelse for de mest udsatte grupper, herunder **menne-sker med handicap**, oprindelige folk og børn i udsatte situationer.

Delmål 4.a. Uddannelsesinstitutioner skal bygges og opgraderes, så de tager hensyn til barnets tarv, **handicap** og køn, og så de skaber et sikkert, ikke voldeligt, inkluderende og effektivt læringsmiljø for alle.

4 KVALITETS- UDDANNELSE

7 BÆREDYGTIG ENERGI

8 ANSTÆNDIGE JOBS OG ØKONOMISK VÆKST

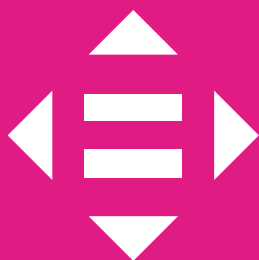

9 INDUSTRI, INNOVATION OG INFRASTRUKTUR

Delmål 8.5. Inden 2030 skal der opnås fuld og produktiv beskæftigelse og anstændigt arbejde for alle kvinder og mænd, herunder også unge og **personer med handicap**, og med lige løn for arbejde af samme værdi.

10 MINDRE ULIGHED

Delmål 10.2: Inden 2030 skal enhver, uanset alder, køn, **handicap**, race, etnicitet, oprindelse, religion eller økonomisk eller anden status, i højere grad inddrages i sociale, økonomiske og politiske beslutninger.

11 BÆREDYGTIGE BYER OG LOKALSAMFUND

Delmål 11.2.: Inden 2030 skal der skabes adgang for alle til sikre, tilgængelige og bæredygtige transportsystemer til en overkommelig pris, trafiksikkerheden skal forbedres bl.a. ved at udbygge den kollektive trafik med særlig hensyn til behov hos sårbare befolkningsgrupper, kvinder, børn, **personer med handicap** og de ældre.

Delmål 11.7.: Inden 2030 skal der gives universel adgang til sikre, inkluderende og tilgængelige, grønne og offentlige rum, især for kvinder og børn, for ældre mennesker og for **personer med handicap**

12 ANSVARLIGT FORBRUG OG PRODUKTION

16 FRED, RETFÆRDIGHED OG STÆRKE INSTITUTIONER

17 PARTNERSKABER FOR HANDLING

Delmål 17.18.: Inden 2020 skal støtten til kapacitetsopbygning i udviklingslandene øges, herunder til de mindst udviklede lande små udviklingsøstater, for i væsentlig grad at øge tilgængeligheden af høj kvalitet, opdateret og pålidelig data, der er disaggregeret efter indkomst, køn, alder, race, etnicitet, migrationsstatus, **handicap**, geografisk placering og andre relevante karakteristika i en national kontekst.

Konferencens anbefalinger

Anbefalinger: Handicapforståelse, tabuer og fordomme

Personer med handicap er særligt udsatte overfor diskrimination, fordomme og negative stereotyper. Dette er både en national og en international udfordring. Negative stereotyper - hvad enten det drejer sig om mennesker med handicap eller andre samfundsgrupper - er udbredte. Ikke fordi de nødvendigvis afspejler virkeligheden, men fordi de skaber en fælles forståelsesramme, som er alment accepteret af mange. Disse stereotyper skaber fordomme og tabuer som personer med handicap må leve med hver eneste dag. Helt konkret kan det f.eks. betyde, at personer med handicap kan have svært ved at finde et job, fordi arbejdsgivere har forudindtagede forestillinger om, at personen ikke kan klare jobbet på grund af sit handicap. Eller det kan betyde, at man ser sig selv som mindre værd, fordi man vender de fordomme, der er i samfundet indad. Fordomme og tabuer berører derfor alle dele af personer med handicaps liv. Tabuer og fordomme kan dermed være årsag til, at personer med handicap bliver ekskluderet og isoleret.

Verdensmål 10 har som mål at mindske ulighed. En del af dette mål er at styrke og fremme den sociale, økonomiske og politiske inklusion af personer med handicap. Hvis vi skaber et samfund uden diskrimination og fordomme mod personer med handicap, vil det øge muligheden for at kunne indgå i samfundet på lige fod med alle andre. Man vil blive set for det, som man er god til, og dermed få mulighed for at bidrage til samfundet.

Anbefalinger

At Psykiatrien i samarbejde med Sprogsekretariatet og personer med psykiske diagnoser arbejder på at udvikle en tidssvarende grønlandsk terminologi for psykiske diagnoser og sygdomme - med udgangspunkt i det samfundsrelaterede handicapbegreb.

At kommunerne laver et målrettet obligatorisk kursus for deres medarbejdere med fokus på rettigheder, Handicapkonventionen, ligeværd, dialog og samarbejde - især for medarbejdere, hvis arbejde er borgerrettet.

At Pissassarfik i samarbejde med Psykiatrien, Socialstyrelsen og Sundhedsstyrelsen udvikler oplysningsmateriale på grønlandsk om diagnoser og handicap.

Grundlag for anbefalinger

WHO har anslået at ca. 15% af verdens befolkning har et handicap. På trods af, at det er en så stor og diverse gruppe, er personer med handicap i lavere grad tilknyttet arbejdsmarkedet, har en lavere grad af uddannelse, har en kortere levetid mm. end personer uden et handicap. Dette skyldes bl.a. de fordomme og den diskrimination personer med handicap møder.

Rapporten 'Holdninger til handicap' (2020) viser, at der generelt er fordomme omkring personer med handicap. Rapporten viser, at befolkningen generelt ikke har tiltro til personer med handicaps arbejdsevne. Næsten halvdelen af de adspurgte svarer, at de sandsynligvis ikke ville kunne fortsætte i deres nuværende job, hvis de fik et fysisk handicap. Og en tredjedel giver et tilsvarende svar til spørgsmålet, når de bliver spurgt, om de kan fortsætte nuværende job, hvis de fik et psykisk handicap.

Ord og sprogbrug er meningsdannende

Der er særlige grupper af personer med handicap, som er mere udsatte for fordomme. Personer med psykiske og usynlige handicap kan være særligt udsatte for fordomme på grund af uvidenhed om, hvad diagnoser som skizofreni, bipolar, autisme m.m. betyder for en persons adfærd og psyke. Derfor er der brug for et særligt fokus på oplysning om disse typer af handicap og diagnoser. Handicap begrebet er hele tiden i udvikling. Det er derfor vigtigt, at faglige eksperter, som er tilknyttet psykiatrien sammen med personer med psykiske handicap og diagnoser udvikler ord, en terminologi og et sprogbrug som skaber ligeværd, respekt og som er i tråd med menneskerettighederne og Handicapkonventionen. På denne måde kan man forebygge fordomme og tabuer, som leder til diskrimination.

Rapporten 'Holdninger til handicap' (2020) viser, at der generelt er fordomme omkring personer med psykiske handicap. Befolkningen har i sædeleshed fordomme om, hvorvidt personer med usynlige handicap kan varetage magtfulde positioner. F.eks. mener kun en tredjedel af befolkningen, at de vil have det fint med, at et medlem af Inatsisartut har et psykisk handicap, mens fire ud af fem vil have det fint med, at et medlem af Inatsisartut har et fysisk handicap. På samme måde svarer under en tredjedel af befolkningen positivt på spørgsmålet om at have en arbejdsgiver med et psykisk handicap, mens to ud af tre svarer positivt til dette spørgsmål, når det gælder en arbejdsgiver med et fysisk handicap.

Let forståelig og tilgængelig viden

Selvom personer med psykiske og usynlige handicap er mere udsatte for fordomme, er dette også selvom personer med psykiske og usynlige handicap er mere udsatte for fordomme, er dette også gældende for alle personer med handicap. Derfor er det vigtigt at skabe forskelligt rettede oplysningsindsatser. Fagpersoner, pårørende samt personer med handicap oplever, at der er stor mangel på grønlandssprogede materialer om handicap – både fysiske, psykiske, kognitive og sensoriske handicap. Sådant materiale er vigtigt - for gennem viden og oplysning nedbrydes tabuer og fordomme. Og gennem viden om specifikke diagnoser og handicap kan man sikre, at f.eks. skolegangen og arbejdslivet tilpasses de særlige behov, personer med handicap kan have. Dette vil også medføre, at flere personer med handicap deltager i samfundet og dermed nedbryde negative stereotyper og fordomme om, hvad man kan og ikke kan, når man har et handicap.

Viden som redskab til dialog og samarbejde

Mange af de borgerhenvendelser, der er til Tilioq handler om, at personer med handicap eller deres pårørende oplever, at samarbejdet med sagsbehandlere i kommunen er udfordrende. Ofte handler disse henvendelser om, at sagsbehandlere mangler viden og forståelse for det individuelle handicap, langtrukken sagsbehandlingstid og manglende forklaringer på afslag. Tilioq er ikke af den overbevisning, at sagsbehandlere ønsker at skabe dårligt samarbejde. Udfordringen er nærmere, at en del af sagsbehandlerne ikke er klædt ordentligt på til at sikre en god dialog og et godt samarbejde med borgerne. Til dels på grund af de fordomme og tabuer, der oftest er skabt af uvidenhed og manglende forståelse for personer med handicaps behov. Derfor vil man gennem en kommunal oplysningsindsats f.eks. ved et obligatorisk kursus, kunne klæde alle borgerrettede kommunale medarbejdere på til at sikre god dialog. Det er vigtigt, at det ikke kun er handicapsagsbehandlere, men alle borgerrettede medarbejdere, der får dette kursus, da personer med handicap søger arealtildeling, opsøger Majoriaq, har familier m.m. Gennem en sådan kommunal oplysningsindsats, vil man sikre en større tiltro til kommunen og dermed, at personer med handicap får den rette hjælp og støtte på det rigtige tidspunkt. Dette vil medvirke til, at personer med handicap kan udvikle sig og dermed deltage i samfundet og ikke mindst bidrage til Grønlands bæredygtige udvikling.

Tilioqs udgivelse "Lige Muligheder – Analyse af borgerhenvendelser 2020" viser, at lidt under halvdelen af de henvendelser, Tilioq modtog i 2020, handlede om enten støtteforanstaltninger og hjælpemidler eller om sagsbehandling af sager vedrørende borgernes handicap. Dette var ligeledes de største grunde til, at borgere henvendte sig i 2017-2019 (Jf. udgivelsen Et Selvstændigt Liv, 2020), hvilket igen bekræfter, at personer med handicap har svært ved at få den hjælp og vejledning, de selv mener, at de har behov for. Når personer med handicap ikke får den rette hjælp og støtte eller møder store forhindringer ved sagsbehandlingen af deres sager, så bliver det svært for dem at overkomme de barrierer, der er i samfundet. Det bliver altså sværere at leve et selvstændigt liv som alle andre.

Handicapkonvention og verdensmål

Artikel 8

Verdensmål 10

Anbefalinger: Boliger, bygninger og infrastruktur

En reel inklusion i samfundet bygger på at mennesker med handicap kan bevæge sig frit rundt på lige fod med alle andre. Det betyder, at man kan besøge sine venner, have et sted at bo som passer til en, at man kan komme ind på sin arbejdsplads og ikke mindst komme til sit arbejde. Disse ting tager vi ofte for givet, men mennesker med handicap oplever ydre fysiske barrierer for at deltage i samfundet – nogen oplever det hver eneste dag.

Verdensmål 11 handler om at sikre bæredygtige byer og lokalsamfund. Dette betyder bl.a. at sikre, at byer, boliger, offentlige rum mm. er inkluderende og tilgængelige for personer med handicap. Hvis vi som samfund investerer i at bygge boliger, veje og infrastruktur, som er inkluderende og tilgængelige for alle, vil personer med handicap i højere grad kunne bidrage til samfundet. En øget tilgængelighed vil ligeledes skabe en merværdi for ældre, barnevognsbrugere og mange andre.

Anbefaling

At Pissassarfik laver en oplysningskampagne om muligheden for individuel tilpasning af boliger, som både informerer om lovgivningen, samt hvordan man finder den faglige ekspertise, der kan vejlede om individuelle tilpasninger.

At kommunerne sikrer, at der er fortove på alle store veje samt, at der ved lyskryds og fodgængerfelter er signaler for blinde og svagtseende.

At kommuner og andre bygherrer sikrer reel borgerinddragelse gennem dialog med brugere med handicap, inden der bygges og/eller renoveres offentlige bygninger.

Grundlag for anbefalinger

Tilpasning af boliger

Valgmulighederne for personer med handicap på boligmarkedet er begrænset. Kun en meget lille del af boligmassen er tilgængelig, og stort set ingen bor i en bolig, hvor alle centrale rum er kørestolsvenlige. Mange personer med handicap har derfor begrænsede muligheder for at besøge andre og have et socialt liv. Lov om støtte til personer med handicap giver retten til at få tilpasset sin bolig, men der mangler information om denne rettighed, samt hvordan man finder råd og vejledning til at sikre den rette tilpasning finder sted.

Gennem en oplysningskampagne vil personer med handicap få en øget viden om lovgivningen og deres rettigheder. Samtidig vil fagpersoner og sagsbehandlere blive oplyst om, hvordan de kan i samarbejde med borgerne med at opsøge den rette faglige ekspertise, ved tilpasningen af borgerens bolig.

§ 12 i **bekendtgørelsen om støtte til personer med handicap** berører rettigheden til at få tilpasset sin bolig. Der står

'Kommunalbestyrelsen skal yde en person med handicap støtte til specialindretning af vedkommendes bolig, når:

- 1) *det er nødvendigt for at gøre boligen bedre egnet som hjem for den pågældende,*
- 2) *personen ved indretningen bliver i stand til at klare sig selv i boligen, og*
- 3) *personen bor i eget hjem, herunder i bokollektiv eller beskyttet boenhed.*

Stk. 2. Der kan kun ydes støtte efter stk. 1 til udgifter, der væsentligt overstiger de udgifter, en person uden handicap sædvanligvis anvender til boligindretning.

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen skal i forbindelse med boligindretning, i det omfang det er muligt, inddrage personen med handicap i processen så tidligt som muligt.'

Infrastruktur - byrum

Med udviklingen i landet, er antallet af biler og andre motoriserede køretøjer øget. Dette giver udfordringer på flere måder. Ældre vejanlæg er f.eks. ikke dimensioneret til denne øgede mængde af biler. Samtidig betyder de mange biler på vejene, at der i højere og højere grad er brug for afmærkning af hvor gående kan færdes sikkert. For nogle grupper betyder dette, at deres færdsel er mere end almindeligt besværet. Det kan være blinde og svagtseende, kørestolsbrugere, gangbesværede mm., som har brug for et fortov og signaler ved lyskryds for at færdes sikkert i byrummet. Disse foranstaltninger vil sikre, at man kan komme let til og fra arbejde, ud og handle samt deltage i samfundet på lige fod med alle andre.

Tilgængelige bygninger gennem borgerinddragelse og dialog

Lov om støtte til personer med handicap samt bygningsreglementet sætter rammer for at sikre tilgængelighed i offentlige bygninger og faciliteter. Men disse rammer er ikke altid gennemgribende nok til at sikre, at alle kan bruge bygningerne. Der findes mange forskellige typer af handicap, som hver især kan give nogle særlige behov. Derfor bør man i langt højere grad sikre at personer med handicap bliver inddraget i designfasen af nye offentlige bygninger, såvel som renoveringer af offentlige bygninger. En reel inddragelse af borger med handicap kræver, at man holder mere end et borgermøde. Man bør opsøge handicapforeninger eller det lokale handicapråd og i samarbejde med disse instanser sikre, at mennesker med forskellige typer af handicap bliver involveret i design fasen. Her kan man med fordel bruge universelt design som et værktøj. Hvis man sørger for midler og tid til at involvere borgere i designfasen af et projekt, vil man sikre at man får en bæredygtig bygning, som kan bruges af alle borgere, og som derfor ikke skal tilpasses senere.

I Handicapkonventionen defineres universelt design som *'udformning af produkter, omgivelser, ordninger og tilbud, således at de i videst muligt omfang kan anvendes af alle personer uden behov for tilpasning eller særlig udformning.'*

Universelt design er altså en måde at designe på som skaber lighed og inkludere alle mennesker fra start af en design proces af fx et bibliotek, et kulturhus eller en ny boligblok.¹

§ 5 i **lov om støtte til personer med handicap** berører adgangen til offentlige bygninger. Der står:

'Alle offentlige bygninger og faciliteter skal så vidt muligt indrettes således, at personer med handicap sikres adgang og brug heraf.'

Det gældende bygningsreglement BR 2006 indeholder krav om:

- Niveaufri adgang til bygninger
- Handicapvenlig parkering
- Handicaptolletter i offentlige bygninger
- Elevatorer som kan bruges af personer, der sidder i kørestol
- Teleslyngelanlæg i større samlingslokaler
- Universel tilgængelighed til brugerbetjente installationer.

Hensigten med disse krav er, at nyt byggeri så vidt muligt skal leve op til Handicapkonventionens krav om tilgængelighed. Mange bygninger lever dog ikke op til kravene i BR 2006 fordi de er opført inden dette trådte i kraft.

Fra Redegørelse for Grønlands efterlevelse af FN's Konvention om Rettigheder for Personer med Handicap s. 31-32

Handicapkonvention og verdensmål

Artikel 9

Verdensmål 11

¹ Læs mere om universelt design her: <https://www.rumsans.dk/artikler/universelt-design-et-begreb-i-udvikling>

Anbefalinger: Uddannelse

Personer med handicap tager i lavere grad en uddannelse end personer, der ikke har et handicap. Tilfølg modtager hvert år henvendelser om retten til uddannelse. Henvendelserne handler om, at børn, unge og voksne med handicap har svært ved at få vejledning, støtte og viden om hjælpemidler, som kan sikre, at de kan tage en uddannelse på lige fod med alle andre. Udfordringerne starter i folkeskolen, men har efterdønninger videre op i uddannelsessystemet og påvirker resten af en persons livsforløb. At få en uddannelse på lige fod med andre er med til at sikre inklusion i samfundet, mulighed for at forsørge sig selv og sin familie og generel livskvalitet. Det er ligeledes en menneskeret beskyttet af Handicapkonventionen.

Verdensmål 4 sikrer alle lige adgang til en kvalitetsuddannelse. Her nævnes personer med handicap specifikt som en gruppe, man skal have særlig fokus på. At sikre, at personer med handicap får den rette støtte og hjælp til at tage en uddannelse, er ikke bare en investering i det enkelte menneske, men en investering i landets fremtid. Der er stor brug for uddannet arbejdskraft i hele landet og der er et uudnyttet potentiale i at sikre at børn, unge og voksne med handicap får den rette hjælp og støtte til at tage en uddannelse.

Anbefaling

At Departement for Uddannelse fra næste Skolebørnsundersøgelse (HBSC) og fremadrettet måler trivsel og frafald for børn, der går i specialklasse, som en særskilt gruppe og sammenligner denne data med børn, der ikke går i specialklasse.

At kommunerne i samarbejde med sundhedsvæsenet sætter et kvalitetskrav, som definerer, hvor lang tid en psykiatrisk udredning af børn og unge må tage fra første henvendelse til kommunen og indtil udredningen er påbegyndt.

At Departement for Uddannelse, Kultur og Kirke i samarbejde Pissassarfik og eller eller Departement for Børn, Unge og Familie opretter et rejsende specialteam, som kan vejlede om og tildele hjælpemidler til brug under folkeskole, ungdomsuddannelse samt de videregående uddannelser.

Grundlag for anbefalinger

Personer med handicap - en overset målgruppe

Der er bred enighed om, at man skal sikre at flest mulige får en uddannelse, samt at investeringer i uddannelsessystemet er investeringer i landets fremtid. Men det er sjældent, at man debatterer, hvordan man sikrer, at personer med handicap får adgang til at tage en uddannelse på lige fod med alle andre. Dette på trods af, at tal viser, at personer med handicap i lavere grad tager en uddannelse, end personer der ikke har et handicap. Der er altså en målgruppe som potentielt kan bidrage til vores samfund, men som ikke får muligheden for det.

Udgivelsen 'Holdninger til Handicap' som viser at ca. halvdelen af befolkningen, der ikke har en funktionsnedsættelse, har en uddannelse, mens dette kun gælder for ca. to ud af 5 personer med handicap.

Josephine Damgaard Holding, formand for ADHD Kalallit Nunaat holder oplæg om sine erfaringer med manglende forståelse og tilpasning i uddannelsessystemet.

Viden om børn med særlige behov i folkeskolen

I foråret 2022 kom en rapport lavet af Uddannelsesstyrelsen, som viste at Styrelsen gennem en årrække har set en generel tendens til, at en stor andel af specialklasseelever i 10. klasse er blevet fritaget for deltagelse ved folkeskolens afgangsprøver. Denne undersøgelse er den første af sin slags, og viser behovet for at sikre mere data vedrørende børn med særlige behov og deres mulighed for uddannelse. Man vil kunne øge vidensgrundlaget, hvis man sikrer at børn fra specialklasser bliver inkluderet som særskilt gruppe i Skolebørnsundersøgelsen. På denne måde vil man få data og viden, som ville være med til at sikre at de rette investeringer i folkeskolen.

I anbefalingen vedr. Skolebørnsundersøgelsen er der fokus på data omkring specialklasser. I specialklasserne kan der være repræsenteret to grupper af børn med særlige behov. Det kan være børn som har særlige behov på grund af et handicap og børn som har særlige behov på grund af traumer eller omsorgssvigt. Der er behov for viden om elever i specialklasser generelt, hvis børn med handicap skal sikres retten til en kvalitetsuddannelse.

Udredning og uddannelse

At sikre retten til uddannelse for personer med handicap er komplekst, da det kræver en stor tværfaglig indsats tidligt i et barns liv. Nogle typer af handicap skal udredes i psykiatrien, og dette kan tage lang tid. I den tid det tager at udrede, får børn med handicap ikke altid den rigtige støtte og hjælp i deres daginstitution eller folkeskole. Derfor bør ventetiden på psykiatriske udredninger nedsættes. Værktøjer til at nedsætte ventetiden på en udredning kan fx være gennem udarbejdelse af kvalitetsstandarder for ventetiden på en psykiatrisk udredning i børne- og ungdomspsykiatrien, eller gennem en opnormering af ansatte i børne og unge psykiatrien. Midlet bør besluttes i et tværfagligt samarbejde mellem kommunerne, Departement for Sundhed samt Sundhedsledelsen og psykiatrien.

Hjælpe midler og tilpasning af uddannelsesinstitutioner

Der er generelle udfordringer med at sikre tilpasning af de fysiske rammer på uddannelses institutionerne. Selvom sådanne tilpasninger, vil sikre personer med handicap har mulighed for at gå på de pågældende uddannelser på lige fod med alle andre. Et eksempel på manglende tilpasning på en uddannelsesinstitution er, at en kørestolsbruger ikke selv kan komme ind på llisimatusarfik uden hjælp. Der er en rampe, men ingen døråbner. Børn unge og voksne med handicap har ligeledes udfordringer med at få de rette hjælpemidler og støtte, som kan sikre deres muligheder for at tage en uddannelse. Disse udfordringer kan afhjælpes ved at oprette et specialteam som servicere både uddannelsesinstitutioner og folkeskoler. En sådan specialenhed bør have en blandet faglighed, fx. En ergoterapeut, fysioterapeut, en sagsbehandler samt en med viden indenfor det pædagogiske psykologiske felt. På denne måde vil man kunne sikre at børn, unge og voksne med handicap får de rigtige hjælpemidler, at deres undervisere bliver klædt på til at tage hensyn til deres behov, samt at uddannelsesinstitutioner kan søge hjælp og viden om hvordan man sikre en tilpasning af de fysiske rammer.

Handicapkonvention og verdensmål

Artikel 24

Verdensmål 4

Anbefalinger: Civilsamfund

Foreningsarbejde kræver ressourcer både menneskelige og økonomiske. Store geografiske afstande, den store diversitet indenfor handicapområdet, samt organisatoriske udfordringer i den offentlige forvaltning gør, at handicapcivilsamfundet ikke har tilstrækkelige økonomiske ressourcer til at udbrede deres arbejde og lave foreningsarbejdet i fællesskab. Dette resulterer i at de menneskelige ressourcer slides ned, da foreningsarbejdet ender med at afhænge af de samme få individer.

Verdensmål 10 erklærer et ønske om at mindske uligheden i verden, herunder den ulige fordeling af magten, der gør, at ikke alle befolkningsgrupper er inkluderet i beslutningsprocesser, der omhandler dem. At sikre et stærkt og bæredygtigt handicapcivilsamfund er således med til at sikre vores alle sammens demokrati, da det i sidste ende sikrer at personer med handicap har indflydelse på og kan inddrages i sociale, økonomiske og politiske beslutninger.

Anbefaling

At Departement for Børn, Unge og Familie sikrer en struktureret, uafhængig understøttelse af handicapcivilsamfundet, eventuelt i form af faste midler til at danne et fælles sekretariat, som kan understøtte foreningernes administrative og kapacitetsopbyggende arbejde.

At handicapforeningerne har mulighed for at få faste økonomiske midler gennem Tips- og Lotto midlerne, så man ikke skal søge hvert år.

At kommunernes fritidsforvaltning har en direkte kontakt til det lokale handicapcivilsamfund f.eks. gennem en fast kontaktperson, som også er kontaktpunkt for at udbrede viden om foreningerne gennem kommunale tilbud som f.eks. Majoriaq, socialforvaltningen og fritidsområdet

Grundlag for anbefalinger

Historisk set har personer med handicap været frataget retten til at bestemme over eget liv og er dermed heller ikke blevet set som aktive borgere i samfundet. Sætningen "Nothing about us without us" eller "Intet om os uden os" er derfor et stærk slogan inden for den globale handicapbevægelse. Et af grundprincipperne i FNs handicapkonvention bygger netop på denne tankegang ved at fastlå, at borgere med handicap skal have indflydelse på de beslutningsprocesser, der omhandler deres liv, dagligdag og rettighedsbeskyttelse.

Civilsamfund sikrer inklusion og politisk bæredygtighed

Et samarbejde mellem Institut for Menneskerettigheder, Grønlands Råd for Menneskerettigheder og Departementet for Børn, Unge og Familier har i 2021 resulteret i et notat, som understreger vigtigheden af, at mennesker med handicap og de foreninger, der repræsenterer dem, inddrages i politikudvikling og beslutningsprocesser i Grønland. Stærke foreninger er grundstenen for, at personer med handicap kan deltage, skabe positiv forandring og lave kontinuerligt politisk arbejde. Sådanne inddragende processer er med til at skabe de langvarige og bæredygtige løsninger, da de sikrer, at politiske løsninger bliver tilpasset og lavet, så de passer til de borgere, det handler om. Sikringen af denne ret sker i høj grad gennem det arbejde, der laves i civilsamfundsorganisationer som f.eks. handicapforeninger. Derfor er et stærkt foreningsliv vigtigt, men den grønlandske geografi, infrastruktur og befolkningssammensætning kræver, at der tilføjes ressourcer, hvis der skal være gode rammer og strukturer for frivillighed. Det kræver faste rammer som lokaler og administrative medarbejdere at skabe disse strukturer.

Kontinuerlige og tilstrækkelige midler sikrer stabilitet

Personer med handicap - om de har en fysisk, psykisk, sensorisk eller kognitiv funktionsættelse - bruger ofte mange timer på at sikre deres helbred eller klare hverdags rutiner. Dette er tid, som personer uden funktionsættelse ikke bruger i hverdagen. Denne tid er ofte usynlig, da rutinerne foregår i hjemmet eller i fritiden - det kan f.eks. være, at det hver morgen tager længere tid at transportere sig på arbejde, eller at man har brug for at sove flere timer om natten på grund af fysisk eller psykisk udmattelse. Tiden tages ofte fra de fritidstimer, som ellers kunne gå til frivilligt foreningsarbejde. Det er således vigtigt, at de rammer, der skal hjælpe foreningerne, som f.eks. fondsmidler, er så let tilgængelige som muligt, så de ikke kræver ekstra administrative timer, der går fra politisk eller socialt foreningsarbejde. Det er i dag muligt for handicaporganisationer med over 10 betalende medlemmer, at søge om midler gennem Tips- og Lotto puljen. Disse midler er dog ikke tilstrækkelige til at oprette og drive et sekretariat, og midlerne skal søges hvert år, hvilket gør det svært for foreningerne at planlægge længere end et år ad gangen. Derfor kan faste tips- og lottomidler tildelt så simpelt som muligt være en reel støtte for foreningernes arbejde, frem for en ekstra administrativ byrde.

Lokal og kommunal understøtteles af handicapforeninger

Handicapforeningerne, og i særdeleshed de lokale foreninger bidrager til samfundet på mange parametre, som kan være svært at måle direkte. Foreningerne skaber sociale fællesskaber og rum for erfaringsudveksling, der modarbejder ensomhed. Flere laver indsamlinger, der sikrer julemad, morgenmad eller at pårørende kan ledsage medlemmer på rejser for operationer eller udredninger. Andre samles om fysisk aktivitet og motiverer hinanden til at opretholde vedligeholdende træning. Disse foreningsaktiviteter forebygger både psykiske, fysiske og økonomiske problemer for medlemmerne og sparer på denne måde kommunen for fysioterapeuter, socialarbejdere og sundhedsudgifter. Derfor er en yderligere investering i at understøtte handicapforeningers arbejde i form af lokaler, administrativ understøttelse eller udbredelse af viden om foreningerne fra kommunal side, også en investering i forebyggende arbejde for at sikre fysisk og psykisk sunde borgere.

Handicapkonventionen og verdensmål

Artikel 29

Verdensmål 10

**LEAVE
NO ONE
BEHIND**

